

Justis- og beredskapsdepartementet

Saksbehandler, innvalgstelefon

Att. Hanne Kristensen Løseth

Høring - Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5

Fylkesmannen i Innlandet viser til departementets høringsbrev av 09.06.2020.

Generelt

Vi har gjennomgått rettshjelpsutvalgets utredning og kan i det vesentlige slutte oss til utvalgets vurderinger. Det er åpenbart behov for en ny rettshjelplov som omfatter en større del av befolkningen. Vi er enige med utvalget i at ordningen i behovsprøvde saker bør knyttes til G og ikke fastsatte beløpsgrenser, samt at egenbetalingen i større grad tilpasses søkeren betalingsevne.

Vi er uten videre enig med utvalget i at ordningen bør innrettes slik at den bidrar til at flere saker løses på et tidlig stadium. Fylkesmannen støtter derfor utvalgets forslag om at det gis et romsligere tilbud på rettsrådsstadiet, men er i tvil om 15 timers bistand vil være tilstrekkelig i alle sakstyper. Dagens system med prioriterte saksområder er i det vesentlige foreslått videreført, samtidig som muligheten for å få innvilget hjelp utenfor de prioriterte saksområdene utvides noe. Vi støtter dette.

Samtidig mener vi at rettshjelpsordningen bør organiseres på en kostnadseffektiv måte. På dette punkt kan vi ikke se at utvalget kan sies å ha svart ut mandatets pkt. 3.3 mht å vurdere alternative måter å organisere rettshjelpen på. Nærmere om dette nedenfor.

Videre er vi i tvil om flere oppgaver bør overføres til forvaltningen, men støtter forslaget om at rettshjelpforvaltningen samles ett sted. Vi støtter også en videre digitalisering og automatisering av ordningen slik at rettshjelpsøkers forutberegnelighet styrkes.

Hovedtyngden av dagens utgifter til rettshjelp gjelder bistand i saker uten økonomisk behovsprøving. Vi støtter derfor utvalgets ulike forslag om å effektivisere behandlingen i slike saker. Fylkesmannen har ellers ingen vesentlige innvendinger til at slik gratis rettshjelp reguleres i de aktuelle særlover, men mener dette bør opplyses i rettshjelploven/ fremkomme direkte av en lovbestemmelse i rettshjelpsloven, slik at brukerne gis et helhetlig bilde av den offentlige rettshjelp.

Flertallets forslag innebærer at statens kostnader til rettshjelp øker med omtrent 22 %. Kostnadsøkningen skyldes først og fremst at dekningsgraden for ordningen utvides fra 9 til 25 % av befolkningen. At utvidelsen ikke forventes å føre til større kostnadsøkninger, skyldes det foreslåtte systemet for egenbetaling og de forventede tidsbesparelsene i saker for domstolene.

Nærmere om organiseringen av ordningen - dissensen

Utvalgets flertall foreslår at rettshjelpsordningen fortsatt skal basere seg på kjøp av tjenester fra privatpraktiserende advokater, jf. pkt. 12.3. Det er ikke foreslått større bruk av rettshjelpskontorer eller innføring av en førstelinjetjeneste, jf. kap. 14. Det er videre anbefalt at tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak skal ligge på dagens nivå, jf. kap. 15.

Utvalget synes å ha hentet inspirasjon fra ordningen i de øvrige nordiske land. Men dette gjelder altså ikke mht. førstelinjetjeneste eller felles offentlige rettshjelpkontor. Fylkesmannen mener utvalget i liten grad har vurdert/utredet slike alternative løsninger. I utredningens pkt. 12.3 er det konkludert med fortsatt bruk av privatpraktiserende advokater, uten noen inngående diskusjon eller nærmere utredning av alternativer. I pkt. 14 er det uttalt at en ordning med førstelinjetjeneste vil kunne sikre at mange enkle juridiske problemer blir løst, og at man kan spare utgifter til rettshjelp etter loven. Utvalgets flertall foreslår likevel ikke at det opprettes en slik tjeneste, (utover en chattetjeneste). Slik vi forstår det er dette begrunnet i at det er store svakheter med dagens lov som bør endres raskt, og at de begrensede midlene bør brukes til dette. Det er ikke vurdert hvordan slike alternative tjenester kan organiseres, hva kostnadene ved dette blir, eller effekten for brukerne.

Skal man erstatte dagens ordning basert på advokatbistand, må det etableres rettshjelpkontor i alle regioner/fylker/kommuner. Fylkesmannen er innforstått med at dette kan bli kostnadskrevende og antar man i tilfelle i stor grad må basere seg på avtaler/ kjøp av bistand fra advokater som i dag er privatpraktiserende. Samtidig er det vår erfaring at mange har behov for enklere juridisk veiledning i saker som det ikke er hensiktsmessig å bringe inn i et ordinært advokatspor. Det er heller ikke ønskelig at advokatene skal stå fritt til å avvise svakerestilte klienter, som det kan være utfordrende å bistå.

Et lavterskeltilbud bør også ha en klar distriktsprofil. De frivillige rettshjelpstiltakene som eksisterer i dag, er i stor utstrekning lokalisert til i Oslo. Om lag halvparten av tiltakene er hjemmehørende her.

Fylkesmannen deler således mindretallets syn på at ordningen bør sikre et bredt rettshjelpstilbud som når ut til innbyggere i alle kommuner og som tilbyr en gratis første konsultasjonstid enten ved personlig fram møte eller via nett. Vi viser her også til de positive erfaringene med dette, jf. evaluering ved Oxford Research (2013) i kjølvannet av i St. meld nr. 26 (2008-2009). Fylkesmannen mener det er behov for ytterligere utredning av slike alternativ.

Vi har ellers merknader til følgende hovedpunkter i utvalgets utredning:

Rett til støtte - lovens subsidiære karakter - § 2

Forvaltningens veiledningsplikt er etter vårt skjønn noe mangelfullt drøftet, jf. pkt. 11.3. Vi er ikke i tvil om at praktiseringen av veiledningsplikten kan variere, men synes man på dette punkt støtter seg til noe tynn forskning. Vi bemerker at klageinstansens plikt til å opplyse og undersøke saken synes oversett. Den praksis som FMIN følger i saker etter sosialtjenesteloven, tilsier eksempelvis at det som den klare hovedregel ikke er behov for advokatbistand for å inngi klage i disse sakene.

Økonomiske vilkår - § 5

Fylkesmannen støtter forslaget om at man går bort fra dagens ordning hvor det er oppstilt separate krav til bruttoinntekt og nettoformue i vurderingen av søkers økonomiske situasjon. Vi mener det er

et godt forslag at prøvingen tar utgangspunkt i et beregningsgrunnlag hvor bruttoinntekt og nettoformue vurderes samlet, og hvor man i tillegg tar hensyn til forsørgelsesbyrde og gjeldsbelastning. Dette vil medføre at rettshjelpsordningen vil omfatte flere med behov for fri rettshjelp, og at det bli tatt større hensyn til individuelle forskjeller enn i dag.

Fylkesmannen er enig i at det fortsatt bør tas utgangspunkt i bruttoinntekten. Denne kan lett bekreftes via skatteligningen og skatteetatens a-ordning, slik at månedlig bruttoinntekt er løpende tilgjengelig. Videre støtter vi forslaget om at det skal gis fradrag for forsørgelsesbyrde og noen gjeldsrenter. Vi mener det er spesielt viktig å ta hensyn til utgifter til barn, og at dagens system med samme inntektsgrense for de med og uten barn gir uheldige utslag. Det er ikke tvilsomt at de som forsørger barn har en objektiv merutgift. Forslaget om fradrag med 0,5 G pr. hjemmeboende barn, og inntil 4 barn synes rimelig. Tilsvarende virker det rimelig å gi fradrag for renteutgifter som er knyttet til gjeld man ikke kan innfri ved å selge formuesobjekter.

Vi er mer i tvil når det gjelder utvalgets forslag omkring nettoformue. Verdien av egen bolig skal inntas i beregningsgrunnlaget, men vi har i den forbindelse merket oss at det kun gjelder nettoformue, og at det gis et bunnfradrag på 7,5 G for formue som består i bolig. Vi stiller imidlertid spørsmål ved hvorfor det skal gis et bunnfradrag på hele 2 G for formue som ikke består av egen bolig, dvs. bl.a. kontanter og likvide midler. Etter det vi forstår, betyr dette at det ikke skal tas hensyn til slik formue inntil ca. kr. 200 000. Det fremstår ikke rimelig at rettshjelpssøkere skal kunne ha likvid formue i denne størrelsesorden, uten at det blir vektlagt.

Vi vil videre bemerke at det oppleves som vanskelig å få oversikt over hvem som kvalifiserer for støtte utfra den foreslåtte formelen for beregning. Vi er derfor usikre på om den vil treffe målgruppa i alle tilfeller, eller om den i enkelte tilfeller kan føre til et urimelig resultat. Da modellen ikke er utprøvd, bør det tas høyde for at den kan få utilsiktede virkninger. Fylkesmannen mener at det som en sikkerhetsventil bør vurderes en unntaksbestemmelse i tilfeller hvor beregningsmodellen kan føre til at det er urimelig at søker ikke gis fri rettshjelp, eller at egenandelen blir urimelig stor, utfra den automatiserte beregningen.

Vi oppfatter det slik at de som har under 5G i beregningsgrunnlag, dvs. ca. kr. 505 000,-, oppfyller det økonomiske vilkåret for støtte til rettshjelp. Ektefeller/samboere kan ha 1,2 x grensen for enslig søker, dvs. ca. kr 606 000,-, slik vi forstår det.

Som utvalget har lagt til grunn, er det en forutsetning for denne beregningsmodellen at den automatiseres og at det er lett for brukerne og finne ut om vilkårene for å få rettshjelp er oppfylt, og hvilken sats egenandelen i så fall vil bli beregnet ut fra. Utvalget skriver på s.138 at: «*Digitale informasjonskanaler og automatiserte løsninger gir rom for et mer finmasket og treffsikkert system, fordi et komplisert regelverk ikke lenger trenger å bety at det er komplisert å anvende reglene.*» Fylkesmannen er i enig i dette, men bemerker at det er viktig at det automatiserte systemet er solid og brukervennlig når formelen er såpass komplisert.

Egenandel - § 13

Egenandelen er foreslått beregnet som en viss prosent fra 5 til 75 % av utgiftene som støtten til rettshjelpen dekker. Utgiftene omfatter alle kostnadene ved saken som bevillingen omfatter.

Også her er det krevende å få oversikt over hvordan egenandelen beregnes og dermed hvor mye ulike personer selv må betale. Loven bør angi hovedprinsipper for fastsettingen, formler bør stå i forskrift. Utvalget forutsetter at det utarbeides digitaliserte løsninger slik at søker selv kan få avklart

egenandelen. Dette er nødvendig. Samtidig er det noe uklart hvem som avgjør omfanget av bistanden der advokat er gitt innvilgelseskompetanse.

Forslaget om graderte egenandeler, som gjør at rettshjelpen blir å anse som en støtte eller en subsidiering i stedet for en bevilging, begrunnes bla. med at det da ikke blir et absolutt skille mellom de som oppfyller de økonomiske vilkårene og de som ikke oppfyller de økonomiske vilkårene i ordningen, slik at det blir en gradvis overgang mellom disse gruppene. Dette kan gjøre at begge parter, f.eks. i en barnefordelingssak, har krav på noe støtte til rettshjelp. Samtidig skal egenandelen til en viss grad virke preventivt, slik at unødvendige saker ikke føres bare fordi den ene parten har rettshjelp. Søkeren skal også kjenne på kroppen at rettshjelp koster, slik at han/hun må betale en viss andel av hver time fri rettshjelp. Dette er ment å skulle redusere timetallet i rettshjelpsakene.

En innskjerping av dagens system vil imidlertid bety at de med dårligst råd ikke vil kunne nyttiggjøre seg av rettshjelpsordningen i saker for domstolen og i mer omfattende rettsrådssaker. Det bør derfor ses nærmere på hvilken prosentsats som skal gjelde i saker hvor søker tjener omkring gjeldende inntektsgrenser. Vi mener det er viktig at denne gruppen ikke kommer vesentlig dårligere ut med det nye systemet. Dette gjelder personer som utvilsomt er i en vanskelig økonomisk situasjon, og det vil være meget uheldig om disse i realiteten ikke har mulighet til å benytte seg av støtte til rettshjelp i saker av stor velferdsmessig betydning. Vi mener derfor generelt at det er viktig at egenandelene legges på et nivå som det er realistisk at rettshjelpbrukerne kan håndtere. Vi har merket oss at i Sverige betaler rettshjelpmottakere en egenandel varierende mellom 2 og 40 %.

Fylkesmannen mener videre det bør være en nedre grense for hvem som skal betale egenandel. Personer som mottar økonomisk sosialhjelp, vil eksempelvis ikke kunne forutsettes å betale en egenandel.

Utvalget anbefaler at Statens innkrevingssentral skal kreve inn egenandelene. Gitt lovforslaget er vi enige i at dette er en nødvendig løsning, da størrelsen på egenandelene vil bli til dels betydelig høyere enn i dag. Det kan derfor ikke forventes at advokatene skal påta seg hverken arbeidet eller risikoen med å ivareta denne oppgaven.

Samtidig vil det fort kunne bli en stor forvaltningskostnad med å kreve inn en slik gradert egenandel som utkastet til lov innebærer. Sist vi hadde graderte egenandeler på fri rettshjelp (en grunnandel + en viss prosent av overskytende utgifter), var det svært lite penger som kom inn via Statens Innkrevingssentral (SI). Det kan derfor fort bli kostbart med innkreving av egenandeler fra en svak betalingsgruppe. Det hjelper ikke med gode innkreivingsverktøy der midlene som skal kreves inn mangler. Resultatet av det foreslåtte egenandelssystemet kan derfor bli at mange mottakerne i realiteten får en støtte de ikke har råd til å motta og/eller at staten må «dekke egenandelen».

Om rettshjelp på rådgivningsstadiet uttaler utvalget på s. 107; *Tidsbruken innenfor rammen bør styres av klienten, som betaler en egenandel som reflekterer tiden advokaten bruker på saken.* Tilsvarende fremgår på s. 260 i merknader til lovforslaget: *Innenfor dette taket (15 timer) er det rettshjelpsmottakeren som avgjør hvor mange timer bistand vedkommende ønsker å motta og dermed betale egenandel for.* Vårt primære syn er derfor at rettsrad.no burde videreutvikles slik at søker straks får svar på hvor mange timer rettslig bistand Staten dekker på rådgivningsstadiet, basert på søkerens betalingsevne. Gjennom oppdragsavtalen blir så søker og advokat enige om hvor mange timer utover dette som bistanden evt. skal gjelde og som søker da selv må betale. Advokat innkrever dette direkte av klient. Behovet for å innkreve egenandel gjennom SI vil da bortfalle på rettsrådsstadiet.

Støtte til rettshjelp i prioriterte saker utenfor domstolene - § 7

Fylkesmannen oppfatter at utvalget i stor grad viderefører gjeldende lov mht hvilke sakstyper som er prioritert. Vi kommenterer her bare punkter hvor vi har merknader eller innvendinger mot forslaget.

Tilfeller som foreslås omfattet av ny rettshjelplov

Utvalget ønsker at alle saker om erstatning for personskade og tap av forsørger skal være et prioritert område som er behovsprøvd. Utvalget mener at saker som tidligere gjaldt erstatningskrav mot det offentlige på bakgrunn av psykiske skader, for eksempel mobbing i skolen eller manglende tiltak fra barnevernet, også bør behandles som andre personskadesaker, altså at de bør være behovsprøvde og prioriterte. Utvalget påpeker at disse sakene i dag vurderes etter unntaksbestemmelsen, fordi det stilles strenge krav til sannsynligjøring av den psykiske skaden. Etter Fylkesmannens vurdering synes utvalgets forslag i realiteten å innebære at dokumentasjonskravet til personskade blir lavere for slike saker, for ellers vil disse sakene uansett vurderes etter unntaksbestemmelser. Fylkesmannen kan ikke se at utvalget har problematisert hvilket dokumentasjonskrav som skal kreves i slike saker. Det fremstår ikke klart for Fylkesmannen hva som skal til for at det foreligger en «personskade» i slike tilfeller? Etter Fylkesmannens erfaringer er det sjeldent mye og/eller spesifikk dokumentasjon på skade i disse sakene. På denne bakgrunn mener fylkesmannen at det er behov for å presisere, enten i loven eller i tilhørende rundskriv, hvilke krav som stilles til dokumentasjon i disse sakene. På denne måten vil man i tilstrekkelig grad ha sikret at slike saker behandles likt.

Utvalget foreslår videre at retten til klage i sossalsaker prioriteres. Utvalget legger i sin konklusjon blant annet vekt på at vilkårene i slike saker er skjønnsmessige og at omgjøringsprosenten ved klagebehandling er stor. Fri rettshjelp i sossalsaker kan derfor bidra til bedre kontroll med forvaltningens regelanvendelse. Det påpekes også at det i en rettshjelpsundersøkelse fra 2013 ble avdekket at det i flere sossalsaker forelå brudd på rettsikkerhet blant annet ved at det ble avgitt muntlige vedtak og at den enkelte ikke fikk hjelp til å klage. I denne undersøkelsen vises det også til at Fylkesmannen innvilger rettshjelp i sossalsaker etter unntaksbestemmelsene med over 70 prosent i sossalsaker. Etter Fylkesmannens vurdering mangler høringsuttalelsen en vurdering av hvorvidt Fylkesmannens veilednings- og utredningsplikt kan og bør ivareta det behovet for rettshjelp der klager faktisk har fremmet en klage på vedtaket til NAV. Erfaring fra Fylkesmannen i Innlandet indikerer at Fylkesmannen på en god måte kan ivareta søkeren der sosialklienten har klaget eller ønsker å klage på NAV sitt vedtak og saken blir oversendt til Fylkesmannen fordi NAV opprettholder sitt opprinnelige vedtak. Etter Fylkesmannens syn vil rettshjelpsbehovet være størst i de sakene hvor sosialklienten er ukjent med at det kan søkes veiledning hos NAV og/eller hos Fylkesmannen og de ender opp med å la være å klage. Det er her naturlig at en søker skal kan få innvilget fri rettshjelp. På den annen side fremstår det som usikkert om en klient i slike tilfeller uansett vil vurdere at det er behov for å henvende seg til en advokat. Det kan derfor stilles spørsmål ved om det er behov for fritt rettsråd i disse sakene.

Tilfeller som foreslås tatt ut av ny rettshjelplov

Utvalget foreslår at det ikke lenger gis fri rettshjelp i saker om voldsoffererstatning da søknads- og klageprosessene er langt enklere enn andre saker og at KfV og SRF samt støttesentrene for kriminalitetsutsatte gir hjelp til å søke om voldsoffererstatning. Fylkesmannen er enig i at det på søknadsstadiet sjeldent vil være behov for juridisk bistand, fordi KfV uansett har prosedyrer for å innhente opplysninger og gjør de nødvendige vurderingene. Fylkesmannen mener likevel det er det må vurderes nærmere hvorfor det ikke er behov for rettshjelp på klagestadiet. Vi peker på at mange

vurderinger er skjønnsmessige og det kan være vanskelig for en klient å «angripe» vedtaket uten rettslig bistand. I likhet med sosialsaker vil dette særlig gjelde der søker ikke har henvendt seg til KFV, eller SRF i forbindelse med en mulig klage.

Utvalget foreslår at bistand til de som har vært utsatt for tvangsekteskap skal opphøre. Det samme gjelder bistand til å vurdere anmeldelse. Fylkesmannen er enig i at bistanden både for personer som har vært utsatt for tvangsekteskap og spørsmålet om vurdering av anmeldelse ikke er saker som er omfattende juridiske. Vi stiller oss likevel spørrende til om utvalgets forslag vil ivareta det aktuelle juridiske aspektene i slike saker. I så fall må det i det minste være ansatte med juridisk kompetanse på slike sentre. Vi vil videre påpeke at vi ikke kan se at det skal være avgjørende om det er eller ikke er omfattende juridiske spørsmål for hvorvidt det skal ytes rettshjelp til. Argumentasjonen for at behovet for juridisk bistand er lite i disse sakene, kan istedenfor hensyntas ved at omfanget av den juridiske bistanden på området blir redusert.

Støtte til rettshjelp utenfor de prioriterte saksområdene - § 9

Utvalgets forslag til ny skjønnsbestemmelse innebærer at søkere vil ha større mulighet til å få innvilget rettshjelp i flere sakstyper enn i dag, selv om «særlige grunner» kan fungere som en snever inngangsportal. I tillegg gir vurderingsmomentene etter Fylkesmannens vurdering rom for en mer helhetlig vurdering av behovet for rettshjelp, enn det nåværende bestemmelse gjør.

Utvalget skriver imidlertid i høringsuttalelsen at det bør legges vekt på om klienten har høy sannsynlighet for å vinne frem. Selv om dette ikke er en av vurderingsmomentene i loven, så indikeres det at dette skal tillegges vekt. Fylkesmannen er kritiske til at det skal foretas en såpass inngående vurdering av sannsynligheten for å vinne frem. Det forutsetter i så fall en inngående kjennskap til alle rettsområdene, noe det er tvilsomt om rettshjelpforvaltningen alltid har eller har ressurser til å utrede nærmere ved behandling av den enkelte saken. Etter vårt syn bør et slikt vurderingsmoment i så fall konkretiseres nærmere.

I lovforslaget til § 9 andre ledd, fremgår at uttalelser fra domstol, organer, nemnder, ombud og organisasjoner «skal» vektlegges. Vi er enig i dette hva gjelder offentlige etater/organer, men mener det bør stå «bør» hva gjelder uttalelser fra interesseorganisasjoner.

Omfanget av rettshjelp i saker utenfor domstolene - § 11

Fylkesmannen støtter anbefalingen om at det gis en vid ramme for tidsbruken på rådgivningsstadiet. Fastsettelsen blir mer tilpasset den enkelte sak enn stykkprisordningene, blant annet fordi taket bare setter den øvre rammen for tidsbruken og ikke angir salæret ut fra en gjennomsnittstankegang.

Vi mener at forslaget om et tak på 15 timer i alle prioriterte saker utenfor domstolene er positivt, og at dette i endel saker vil føre til at klienten får innvilget mer bistand enn i dag. Samtidig vil advokaten få betalt for flere timer av faktisk ytt bistand, i saker hvor det nå er stykkpris. Etter dagens ordning må advokaten jobbe det dobbelte av stykkprisen før det er mulig å søke om salær etter medgått tid.

Vi merket oss at utvalget tror den foreslåtte økningen vil kunne ha stor effekt på foreldrenes mulighet til å komme fram til utenrettslige løsninger i samværstvister. Fylkesmannen ønsker å peke på at i praksis vil klienten i utgangspunktet kun ha rett til 1 time mer rettshjelp enn ved dagens ordning med en stykkpris på 7 timer. Vi mener derfor at det bør vurderes å sette et høyere tak enn 15 timer i slike saker, samt i andre tidkrevende saker som for eksempel saker om erstatning for personskade og enkelte skiftesaker. Vi bemerker også at det regelmessig innvilges utvidet bevilling i

de nevnte sakstyper. Det bør tas høyde for at det er variasjon innenfor de ulike typer av prioriterte sakstyper, og hvor tidskrevende de vanligvis er.

Fylkesmannen støtter videre forslaget om at dersom særlige grunner tilsier at det er nødvendig med mer enn det fastsatte taket i den enkelte sak, kan rettshjelpsforvaltningen innvilge mer støtte etter søknad.

Vi har merket oss at fylkesmennes totale innvilgelse av rettsråd i 2018, bare utgjorde 17 % av de samlede utgifter etter rettshjelploven, jf. figur 5.2. Saker for tingretten og for fylkesnemnda utgjorde 71 % av de samlede utgiftene i 2018. Det er således grunn til å tro at en styrking av bistanden på et tidlig stadium, vil kunne forebygge mange og langt høyere utgifter ved en rettslig behandling. Vi foreslår på denne bakgrunn at «særlige grunner» i § 11, suppleres med «og/eller saken kan løses utenrettslig».

Stykkprissaker - særlov

Fylkesmannen ønsker i tillegg å knytte noen kommentarer til stykkprisordningen. Utvalget skriver at: *«Dagens ulike stykkprisordninger innebærer en standardisering av salærfastsettelsen som utvalget ser mange fordeler ved. Etter utvalgets syn er det likevel en svakhet ved stykkprisordningen at systemet – sett fra rene lønnsomhetsperspektiver – straffer de advokatene som påtar seg oppdrag hvor klientens rettshjelpsbehov er stort. Innvendingen gjør seg spesielt sterkt gjeldende på saksområder som ikke preges av noen få, spesialiserte advokater, med mange rettshjelpsoppdrag. Advokater som i dag påtar seg denne typen krevende oppdrag på stykkpris, opplever ofte at de står overfor et valg mellom å jobbe mindre enn det saken krever, eller å jobbe mye gratis.»*

Utvalget foreslår allikevel på noen områder å opprettholde stykkprisordningen. Dette er på saksområder som foreslås tatt ut av loven, hvor rettshjelpsmottakeren ikke betaler noen egenandel. Fylkesmannen mener at på grunn av de påpekte svakhetene ved stykkprisordningen, bør det vurderes å innføre en annen modell også for de sakene hvor det ikke betales egenandel, og som er foreslått regulert i særlovene.

Utlendingssaker

Fylkesmannen mener forslaget om utvidelse av stykkprisen i flere typer utlendingssaker er positivt, herunder at personlig frammøte i UNE dekkes etter medgått tid i møte pluss en stykkpris på 3 for forberedelser. Dette vil føre til en noe bedre rettsikkerhet for utlendingen, og sannsynligvis gi færre søknader om utvidet salær og fastsettelse etter medgått tid. (Utvalgets angivelse av gjennomsnittlig kun 5 timer advokatbistand i asylsaker som behandles både av UDI og UNE, må likevel bero på en misforståelse av gjeldende regelverk og praksis, jf. note 3 på side 226.)

Videre støtter Fylkesmannen at rettshjelp i utvisningssaker pga. straffbare forhold gjeninnføres. Det er like stort behov for juridisk bistand i disse sakene, som i utvisningssaker på grunnlag av brudd på utlendingloven. Men vi bemerker at det hadde vært en bedre løsning hvis utvisningssaken ble behandlet i forbindelse med straffesaken. Også forslaget om gjeninnføring av rettshjelp ved nektelse av realitetsbehandling av asylsøknad etter § 32 første ledd bokstav a og d (trygt tredjeland) støttes.

Vi er også positive til forslaget om en skjønnsmessig bestemmelse i utlendingloven om gratis juridisk bistand dersom saken har særlig stor betydning for utlendingen eller har prinsipiell betydning, og utlendingen vanskelig vil kunne ivareta sine rettslige interesser uten slik bistand. Fylkesmannen er enig i at denne bestemmelsen bør håndheves mer liberalt enn dagens restriktive

praksis. Dette vil være mer i tråd med lovens formål, da det oppleves som praksisen er for streng på dette området i dag.

Forslaget om at utlendingen har rett til gratis juridisk bistand i saker for domstolen der hvor UNE anker dom fra tingretten til gunst for utlending lovfestet, tilsluttes også.

Barnevernssaker

Fylkesmannen registrerer at utvalget har brukt mye tid og plass på å vurdere om rettshjelpordningen fungerer optimalt i barnevernssaker. Dette er prisverdig da 46 % av utgiftene etter rettshjelpsloven i 2018 gikk til rettshjelp i slike saker, jf. note 3 på s. 180. Vi støtter i all hovedsak utvalgets vurderinger om behov for effektivisering av tidsbruk og bruk av samtaleprosess. Vi er videre enig i at en økning i rettshjelpen på rettsrådsstadiet vil kunne redusere de totale rettshjelpkostnadene dersom advokatbistand bidrar til at færre saker kommer opp for fylkesnemnda og færre saker bringes inn for domstolene. Den høye andelen overprøvingssaker tilsier etter vår mening at det bør settes begrensninger mht sperrefrist eller innføres egenandel i slike saker.

Utvalget foreslår at dagens regler om rettshjelp utenfor fylkesnemnda beholdes. I tillegg foreslår utvalget at de private partene gis rett til advokat dersom det er aktuelt at barnevernet som frivillig hjelpetiltak formidler plass til barnet i fosterhjem, institusjon eller omsorgssenter for mindreårige. Utvalget påpeker at det at partene får rett til advokat også ved vurdering av frivillig plassering, kan bidra til færre akutt plasseringer og andre tvangstiltak.

Fylkesmannen er positiv til at det åpnes for å gi rettshjelp også ved frivillig plassering, men anser vurderingsmomentene for å være svært skjønnsmessig og lite håndterbare ved Fylkesmannens behandling av sakene. På hvilket tidspunkt er det «aktuelt» at barnevernet formidler plass til barnet? En tydelig avgrensning av tidspunkt her vil være avgjørende for en lett og forutsigbar behandling av disse sakene. Lovforslag til ny Barnevernlov punkt 33.2 i høringsuttalelsen viser til bestemmelsen i § 4-4 sjette ledd, men Fylkesmannen kan ikke se at det er en tydeliggjøring av tidspunktet for når det vil være aktuelt å formidle plass til barnet og således når Fylkesmannen skal gi rettshjelp.

Fylkesmannen har ellers ingen vesentlige merknader til høringen.

Med hilsen

Anne Kathrine Fossum
Kommunal- og samordningsdirektør

Jo-Bjørner Haugen
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent